Лекция № 2

Проф. Димитър Хаджиниколов
www.hadjinikolov.pro

Съдържание:

1. **Национален подход към международната търговия (дирижизъм)**
2. **Класически меркантилизъм**
3. **Неомеркантилизъм (реализъм)**
4. **Международната търговия и платежният баланс**
5. **Тръмпизмът**

дирижизмът,

- **Това е подход към икономическото развитие, който подчертава положителната роля на намесата на държавата в икономиката. Терминът** *dirigisme* произхожда от френската дума *diriger* (“да насочвам”), което показва насочващата, планиращата роля на държавата. Основна задача е да се предотврати пазарната криза, или поне да се налаят нейните последици, друга задача е ускоряването на икономическото развитие. Дирижизмът се въвежда във Франция след войната за да насърчи реиндустриализацията на страната. Намира добра почва и в Азия.

Въп. Има ли примери за успешен дирижизъм?

Може би Китай?

- **Дирижизмът в европейската интеграция се нарича функционализъм (functionalism). Концепцията „устойчиво развитие“ също е дирижизъм (sustainable development).**

Въпрос: А социализмът също ли е дирижизъм?

2. Класически меркантилизъм

Основните принципи на меркантилизма са следните:

(1) Общия размер на световното благосъстояние (глобална стойност на БВП) е статична величина;
(2) Благосъстоянието на една отделна страна се определя до голяма степен от златото и другите благородни метали, с които тя разполага;
(3) Държавата трябва да насърчава експорта и положителния търговски баланс като средство за увеличаване на благосъстоянието (наличното злато);
(4) Голямото население е ключов фактор за икономическа самодостатъчност и политическо утвърждаване;
(5) Държавата трябва да ръководи икономическия процес както вътре в страната, така и в международен план.

Jean-Baptiste Colbert (1619–1683)

Френски финансов министър по времето на „краля – слънце“ – Людвиг XIV. Остава на поста си 20 години!

The Mercantilist Argument for Colonial Expansion

Source: Philip Dorf, *Our Early Heritage: Ancient and Medieval History*, Oxford Book Company (adapted)

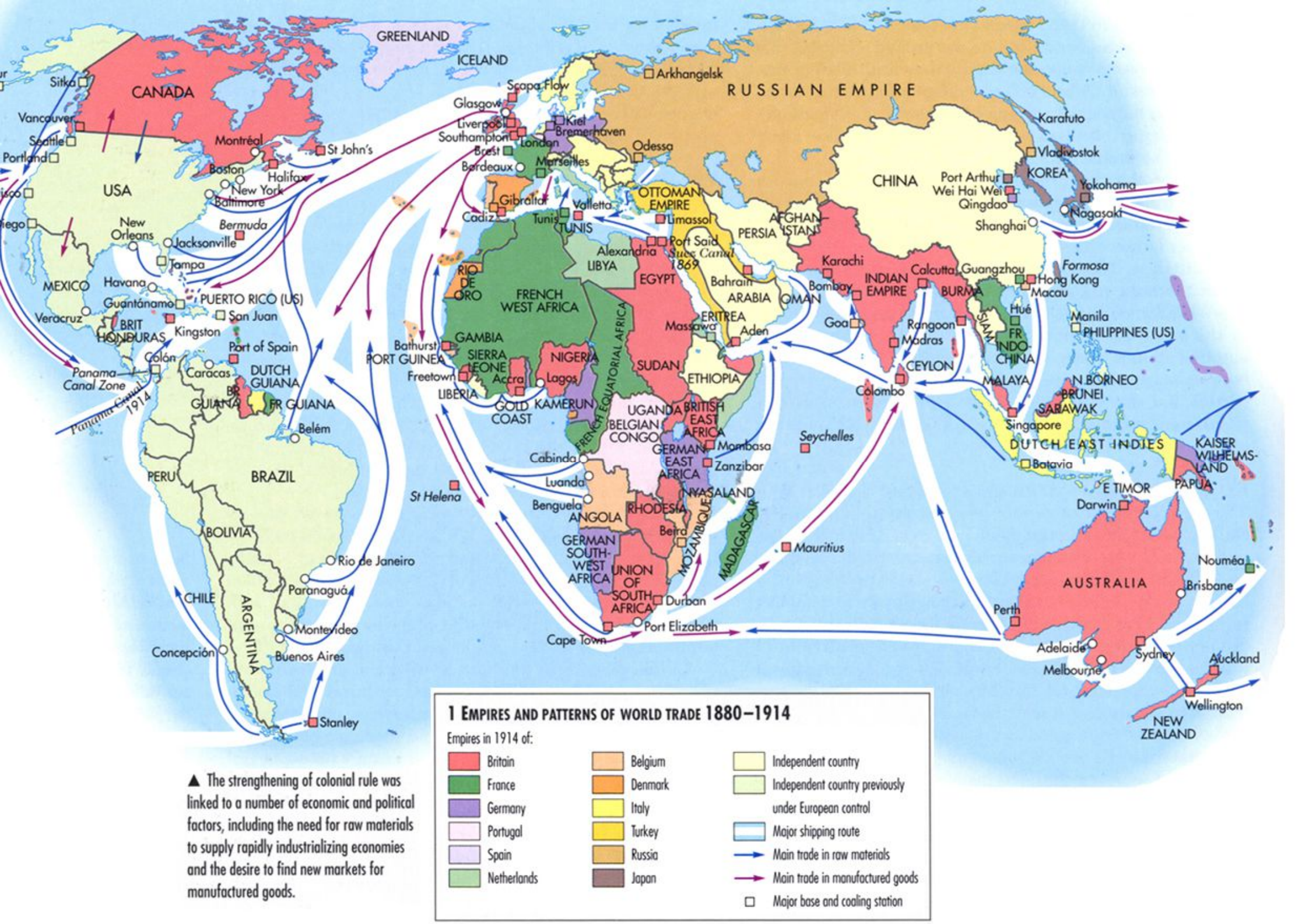
Меркантилизмът възниква в епохата на залеза на феодализма и появата на силна национална държава.
Това е и времето на колониалните експедиции и войни.

Сърцевината на колониализма и империализма е установяването на специални (преференциални) търговски отношения между метрополията и колониите и изолирането на колониите от конкурентите чрез високи мита и нетарифни бариери (имперски стандарти).

Прилагат се и директни забрани – например за използване на търговски кораби на трети страни, както и мерки за насърчаване на експорта на колониите в метрополията.

Въпр.: Има ли подобни практики и в наши дни?

Британският империализъм на свободната търговия

1 EMPIRES AND PATTERNS OF WORLD TRADE 1880–1914

Empires in 1914 of:

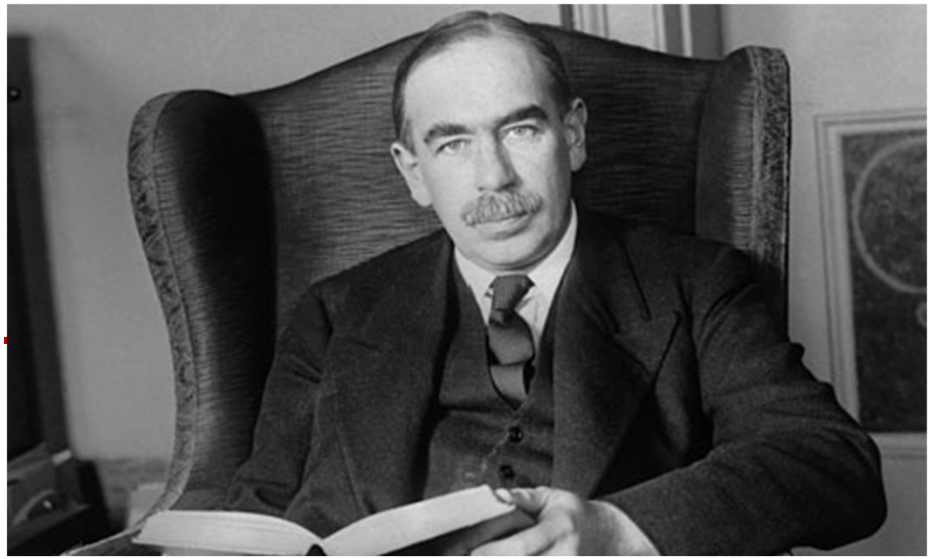
- Britain
- France
- Germany
- Portugal
- Spain
- Netherlands
- Belgium
- Denmark
- Italy
- Turkey
- Russia
- Japan
- Independent country
- Independent country previously under European control
- Major shipping route
- Main trade in raw materials
- Main trade in manufactured goods
- Major base and coaling station

▲ The strengthening of colonial rule was linked to a number of economic and political factors, including the need for raw materials to supply rapidly industrializing economies and the desire to find new markets for manufactured goods.

3. Неомеркантилизъм (реализъм)

John Maynard Keynes, има изказвания в полза на „новия меркантилизъм“. Той счита, че трябва в еднаква степен да се насърчават както потреблението, така и производството и експорта.

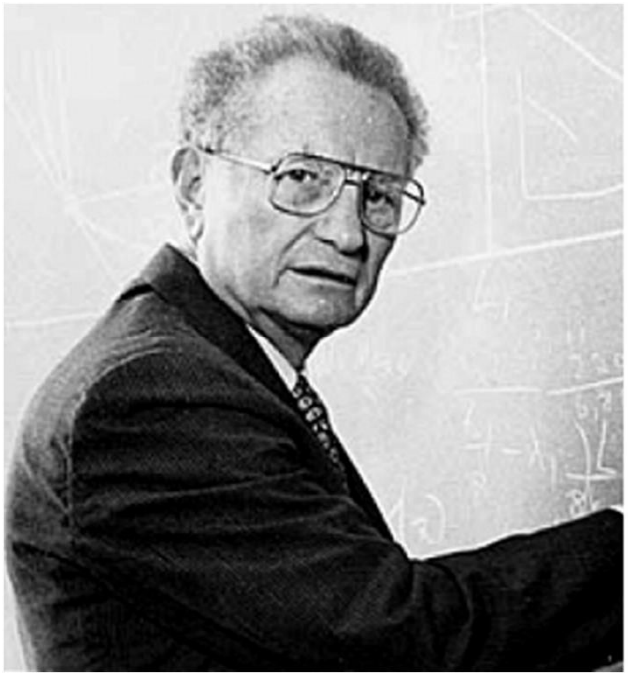
Keynes също така е бил на мнение, че принципът на меркантилизмът да се събира злато е бил правилен за условията преди появата на сегашните „хартиени“ пари. Защото по този начин се е насърчавало предлагането на пари.

Keynes също счита, че състоянието на платежния баланс на една страна е важен за нейното устойчиво развитие.

Според Keynes меркантилизмът има положително влияние за вътрешните и чуждите инвестиции в периода на неговия разцвет – в първия случай защото води до намаляване на лихвените проценти, а във втория за изравняване на текущата сметка на платежния баланс.

Освен Кейнс и някои негови последователи имат положително отношение към меркантилизма, което дава основание на техни критици да ги наричат неомеркантилисти.

Например известният икономист Paul Samuelson, носител на Нобелова награда за икономика, защитава меркантилизма, пишейки, че „когато имаме безработица и БНП е под оптималния му размер, всички уж развенчани аргументи на меркантилистите изведнъж се оказват валидни“

Investing should be more like watching paint dry or watching grass grow. If you want excitement, take $800 and go to Las Vegas.

- Paul Samuelson

Въп.: какво знаете за т.н. Казино икономика

4. Международната търговия и платежният баланс

статии \ периоди
I. Текуща сметка
- търговско салдо
- услуги (нето)
- доход (нето)
- текущи трансфери (нето)
II. Капиталова сметка
III. Финансова сметка
- преки инвестиции (нето)
IV. Грешки и пропуски
ОБЩ БАЛАНС (I+II+III+ IV)
V. Резерви и друго финансиране

Текущата сметка показва нетната сума (в долари), която страната е спечелила (загубила) през отчетния период (съответната календарна година). Тя включва салдата от търговията със стоки и услуги, както и от международния трансфер на доходи от капитал (дивиденти) и труд (заплати).

Капиталовата сметка включва нефинасови капиталови трансфери - например придобиване и отдаване на патенти, нау-хау и др. За България отчетните данни показват незначителни стойности на този показател преди влизането ни в ЕС. След това тук попадат нетните субсидии от бюджета на ЕС.

Основна балансираща роля играе Финансовата сметка. Тя може да се раздели на «дългово» и «недългово финансиране» на дефицита на текущата сметка.

Дълговото финансиране е свързано с получаването на заеми, недълговото е резултат от натрупването в страната на преки чужди инвестиции.

В краткосрочен и средносрочен план недълговото финансиране е по-благоприятно. В дългосрочен план то предизвиква изтичане на национален доход под формата на дивиденти

Платежен баланс на България към 31.12. на съответната година

АНАЛИТИЧНО ПРЕДСТАВЯНЕ [1] (милиони евро)	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Текуща и капиталова сметка	**1 910,8**	**1 163,6**	**-277,0**	**-1 506,1**	**628,7**	**153,3**
А. Текуща сметка	**1 019,1**	**274,2**	**-768,4**	**-2 299,0**	**-846,3**	**-1 660,3**
Търговски баланс	**-2 908,7**	**-1 941,1**	**-2 886,7**	**-5 083,7**	**-3 930,7**	**-5 048,5**
Услуги, нето	**4 953,0**	**3 503,8**	**4 659,7**	**6 041,7**	**7 850,6**	**7 669,3**
Първичен доход, нето	**-2 954,1**	**-2 301,4**	**-3 451,5**	**-4 805,4**	**-6 269,4**	**-5 277,1**
Вторичен доход, нето	**1 928,8**	**1 012,9**	**910,1**	**1 548,5**	**1 503,1**	**996,0**
Б. Капиталова сметка [6]	**891,7**	**889,4**	**491,4**	**792,9**	**1 475,0**	**1 813,6**
В. Финансова сметка [6]	**2 759,7**	**-3 178,3**	**-832,7**	**-1 625,6**	**-2 327,4**	**90,7**
Г. Грешки и пропуски	289,5	1 452,0	3 050,6	3 872,2	323,7	-966,2
ОБЩ БАЛАНС (Общо за групи А, Б, В и Г)	**559,4**	**-5 793,9**	**-3 606,3**	**-3 991,7**	**-3 279,7**	**903,6**
Д. Резервни активи на БНБ [13]	**-559,4**	**5 793,9**	**3 606,3**	**3 991,7**	**3 279,7**	**-903,6**
Монетарно злато	1,7	16,3	0,2	0,6	1,1	0,6
Специални права на тираж	0,4	-0,6	1 050,4	9,5	8,4	-4,4
Други резервни активи	-561,5	5 778,2	2 555,6	3 981,6	3 270,2	-899,8
Валута и депозити	-2 715,5	9 757,3	4 381,8	7 356,5	-10 991,1	2 259,6
Ценни книжа	2 153,9	-3 979,1	-1 826,2	-3 374,9	14 261,4	-3 159,4

По-подробна информация на
[МЕТОДОЛОГИЧЕСКИ БЕЛЕЖКИ ПО СЪСТАВЯНЕ НА ПЛАТЕЖНИЯ БАЛАНС НА БЪЛГАРИЯ]
[Българска народна банка]

TABLE T1.2. SIMPLIFIED ACCOUNT OF THE REST OF THE WORLD

		Uses	Resources
	Imports		10
Less	Exports	15	
Plus	Compensation of employees and property income receivable from ROW	4	
Less	Compensation of employees and property income payable to ROW		1
Plus	Current transfers receivable from ROW	1	
Less	Less current transfers payable to ROW		2
Plus	Capital transfers from ROW	1	
Less	Capital transfers to ROW		1
Equals	**Net borrowing of ROW**	- 7	
	Financial accounts	**Assets**	**Liabilities**
	Changes in financial assets	0	
Less	Changes in financial liabilities		7
	Money		3
	Loans		4
Equals	**Net borrowing of ROW**		- 7

Въп. Това напомня ли ви за меркантилизма?
Къде е win-win ефектът?

4. Тръмпизъм

Един от основните тезиси на тръмпизма е, че международната търговия и особено износът на капитал (аутсорсингът) са причина за увеличаване на безработицата и за влошаване на положението на трудещите се.

Митата като средство за защита на националната икономика

Ако наистина митото се заплащаше от потребителите, то защо китайските фирми трябва да страдат от това, че Тръмп ще увеличили митата и защо ще се говори за търговски войни, нали всичко ще си остане вътре в САЩ като проблем?

Този подход към митата обяснява и воденето на търговски преговори. Именно износителите са тези, които настояват за намаляване на митата!

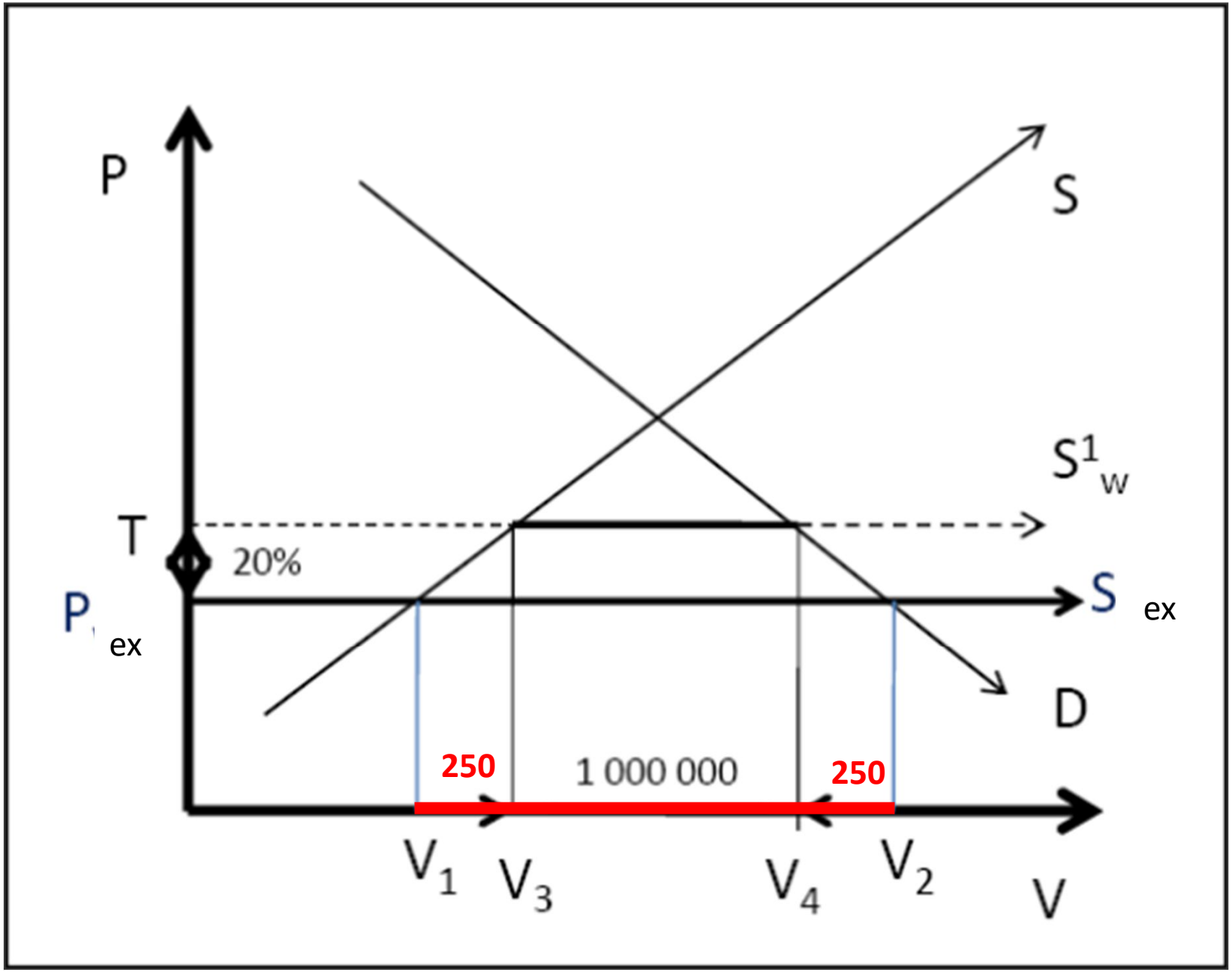
Кой всъщност плаща митото?

Митото не се пренася автоматично върху потребителската цена и не води непосредствено до инфлация! Това не е така, защото цените не се определят от продавачите, а от равновесието между търсенето и предлагането, т.е. от съответната пределна цена на пазара.

Митото се плаща основно от износителя, който намалява експортната си цена за да съхрани обема на износа. Това води до намаляване на печалбата на износителя.

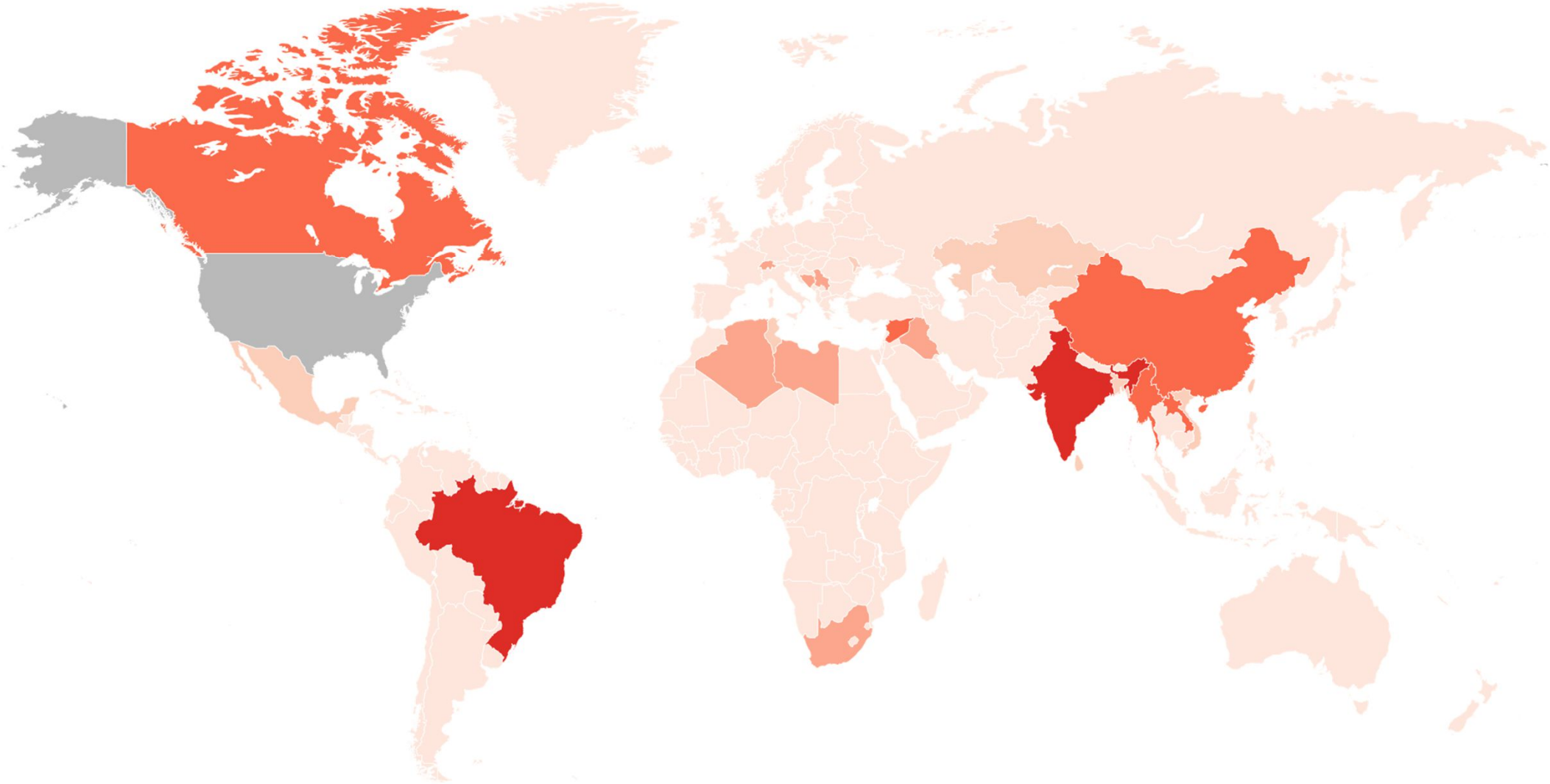
Част от митото се поема и от фирмата вносител, която също намалява търговската си печалба, за да запази размера на продажбите.

Само малка част се пренася върху потребителската цена, т.е. води до инфлация. За разпределението на тежестта на митото съществена роля играят два фактора: ценовата еластичност на внасяната стока и конкуренцията на вътрешния пазар.

При експортна цена 10 000 се продават на вътрешния пазар в страната-вносител 1 500 000 коли. При мито от 20% вътрешната цена става 12 000 и тогава могат да се продадат само 1 000 000 коли. За да се продадат сега 1 500 000 коли трябва P_{px} да се намали на 8333 (10 000: 1,2), така че след митническото облагане импортната (вътрешната) цена пак да е 10 000.

"Liberation Day Tariffs от 2 април 2025 г.
(отменени от Върховния съд на САЩ)

Тъмно червено 50% и повече, червено 40% – 49% светло червено 30% – 39%
По-светло червено 20% – 29% останалите 10% – 19% (САЩ са в сиво)

Търговско споразумение между ЕС и САЩ от 27.7.2025 г.

Мита

Остава 15% американски мита върху почти целия европейски износ в САЩ
Въвежда се нулево мито за вноса на повечето американски стоки в САЩ.
За металите от ЕС в САЩ има квоти с мито от 15% и 50% мито над тях.

Нетарифни бариери

ЕС се ангажира да смекчи изискванията при вноса на американски стоки по отношение на редица екологични изисквания (Директивата за корпоративна устойчивост (CSDDD), Директивата за корпоративно отчитане на устойчивостта (CSRD), Механизма за корекция на въглеродните емисии на границите (CBAM), Регламента за продуктите, не причиняващи обезлесяване.

По отношение на автомобилите се предвижда взаимно признаване на стандартите за безопасност и екологичност. Ще се стремят към разширяване на сферата на взаимно признаване на оценката на съответствието.

Инвестиции

ЕС се ангажира да закупи енергоносители на стойност 750 милиарда долара и да инвестират 600 милиарда долара допълнително в Съединените щаи.

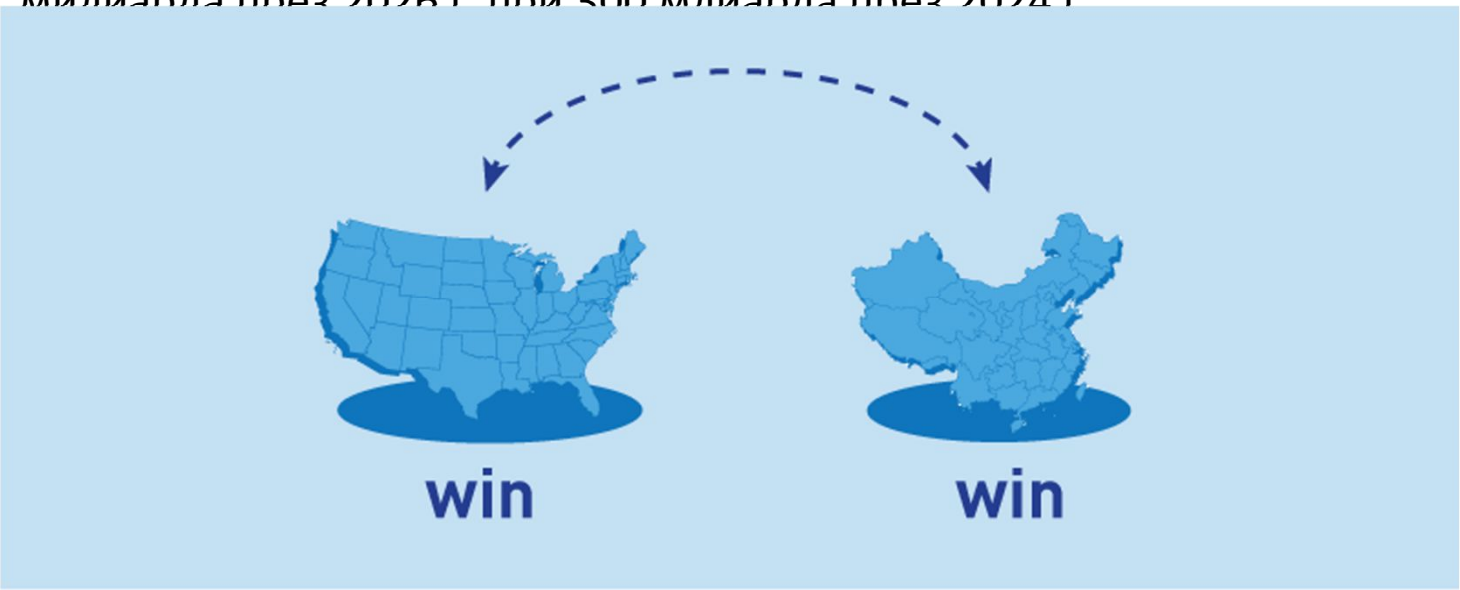
Военни доставки

ЕС се ангажира да закупи «значително количество» военно оборудване от САЩ

САЩ – Китай

В момента има «примирие» в търговската война.Изтича през ноември 2026 г.
Сегашно състояние: при вноса на китайски стоки в САЩ средно мито около 33 процента, а на американски в Китай около 20 проценти.

Има известно намаление на американския дефицит. Предполага се, че ще е около 130 милиарда през 2026 г. при 300 милиарда през 2024 г.

Фискалният ефект на митото не бива да се подценява!

Средно ефективно мито в САЩ е малко над 1,5%, а като дял от федералния бюджет митата са малко над 2%. Ако се въведе единно мито от 10% върху целия внос това ще даде федерални приходи от около 440 млрд. дол. Това ще състави около 12%. от приходите. Вносът от Китай е около 500 млрд. ,при десетпроцентно мита в хазната ще влезнат допълнително 50 млрд. дол, което се равнява на около 10% от корпоративните данъци!